

Eessõna

“Leidsin folklooris kogu rikkuse, sügavuse ja artistlikkuse, mida kirjan-
dusteadlased ja -teoreetikud leiavad parimate erinevates keeltes kir-
jutavate kirjanike loomingus. Folkloori suulisus ei piira kuidagi tema
võimalusi väljendada inimvaimu.” Nii iseloomustas Dan Ben-Amos,
folkloori ja folkloristika mõiste avardaja 2007. aastal antud intervjuus
rahvaluulet. Sarja Sator järjekordne number toob lugejateni tuntud
ameerika folkloristi artiklid, mis autor valis spetsiaalselt eesti keeles
avaldamiseks. Teoreetiliste käsitluste kõrval kuuluvad valimikku
kirjutised kultuuride kohta, millega autor on olnud lähedalt seotud
ja nähtuste kohta, mis on inspireerinud õpetlast lahendusi otsima.

Alustanud ülikooliharidust 1961. aastal Iisraelis Jeruusalemmas
inglise kirjanduse ja piibli-uuringute alal, jätkas ta teisest üliõpi-
lasaastast folklooriõpingutega. Tema õpetaja, Iisraeli silmapaistev
õpetlane Dov Noy suunas ta kraadiõppesse Pennsylvaniasse Indiana
Ülikooli, tookord ainukesena folkloristika-alast doktorikooli omavasse
kõrgkooli Ameerikas. Eestlaste silmis on see märgiline ülikool, kus
olid töökoha leidnud eestlastest õppejõud. Felix Oinas oli läänemere-
soome folkloristika vahendaja Ameerikas. Eesti ja läänemeresoome
folkloori laiemas kontekstis tutvustamine aitas hoida teadmuse eesti
pärimusest rahvusvahelises teaduspildis ajal, mil eestlastele oli avatud
üksnes osa idapoolsest kultuuriruumist.

Dan Ben-Amos alustas teadusartiklite avaldamist juba 1963. aastal,
enne magistrakraadi kaitsmist Indianas. Neli aastat hiljem kaitses
ta samas kõrgkoolis doktorikraadi ning töötab tänaseni sama *alma
materi* õppejõuna. Kindlasti oli varase teadustööga alustamise juures
ande kõrval oma osa kokkupuudetel erinevate rahvaste pärimusega ja

sellest tõusnud tõdemusel, et rahvaluule on ennekõike kommunikatsioon. Rühmade kunstilise kommunikatsiooni tees tekitas pikemaid dispuute, tõi kaasa poolt- ja vastuhääli erialaautoriteetide hulgas, kuid paelus nooremaid kolleege. Selline lähenemine võimaldas paindlikumalt läheneda vaadeldavate nähtuste ringile. Dan Ben-Amose folkloorikäsitus jõudis eesti uurijateni soome folkloristide vahendusel küll alles 1980. aastate esimesel poolel, kuid mõjutas siinsetki uurimisdiskursust.

Areneva ja teiseneva teadusharu teoreetikuna, kes oli ümbritsetud tugevatest uurijanatuuridest, tõi ta erialasse uusi tõlgendusi ja lähenemisviise, osales kommunikatsiooni, konteksti- ja narratiivi-paradigmade avamises. 20. sajand teravdas rahvaluule puhulgi autorsuse diskursuse. Juudi ja benini jutustajatest kirjutades, nende jutte inglise keelde tõlkides – erinevates keeltes esitatud folkloori uurimine ja tekstide vahendamine ingliskeelsele lugejaskonnale on üks autori pühendumusi – annab ta eesõiguse jutustajale, et “kuuldav oleks individuaalne tõlgitud hääl ja mitte sünteesitud üldistatud narratsioonide hääl”.

Folkloristi töö ei ole reeglina pelk uurimis- ega toimetamistöö, vaid see on täidetud ka välitööde ja õpetamisega. Dan Ben-Amose välitööd sidusid õpetlase aastateks Benini kultuuriga. Kogumiku *Magusad sõnad* (*Sweet Words: Folktales from Benin*, 1975) nimiartikkel on avaldatud ka käesolevas valimikus.

1963. aasta ei tähistanud üksnes uurijatöö algust. Samal aastal ilmus Dov Noy ja tema koostöö tulemusena juudi rahvajuttude kogumik. Juudi kultuuri ja eriti rahvajuttude vahendamine, kommenteeritud jutukogumike ja tüpoloogiate koostamine on olnud õpetlase elutöö lahutamatu osa. Klassikaliste juttude viieköitelise sarja avateos *Folktales of the Jews: Volume 1: Tales from the Sephardic Dispersion* pälvis 2006. aastal kõrge raamatuauhinna. Erialaklassikasse kuuluvad tema koostatud *Folklore Genres* (1976) ja *Cultural Memory and the Construction of Identity* (kaastoimetaja Liliane Weissberg, 1999).

Loodan, et raamatul on lugejaid filoloogia ja sotsiaalteaduste üliõpilastest nendeni, keda kütkestavad erinevad kultuurid, pärimus ja kommunikatsioon.

Mare Kõiva

Kommunikatsioon ja folkloor

Dan Ben-Amos

<http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/sator/sator9/>

ISBN 978-9949-490-30-1

Tartu 2012

Trükis ilmunud: Dan Ben-Amos. Kommunikatsioon ja folkloor.
SATOR 9.

Tartu 2009

Sarja toimetaja: Mare Kõiva

Toimetaja: Aado Lintrop

Keeletoimetaja: Asta Niinemets

Tõlkijad: Reet Hiiemäe, Kairika Kärсна, Maris Leponiemi,

Kait Tamm, Liisa Vesik

Konsultant: Anu Põldsam

Kaane kujundus: Andres Kuperjanov

Küljendus: Maris Kuperjanov

HTML: Diana Kahre

Sarjas Sator 2009. a ilmunud eestikeelset trükist toetas Eesti Kultuurkapital. Väljaanne on seotud sihtfinantseeritava temaga SF0030181s08.

E-raamatu valmimist toetas: EKRM04-29 Eesti keele, kultuuri ja folkloori kasutusvalade laiendamine ja tutvustamine elektroonilistel infokandjatel.

© 2012 EKM Teaduskirjastus & Eesti Folkloori Instituut
EKM FO rahvausundi ja meedia töörühm